

A minden szétszóratással szembeni megmaradásakarat szószólója

Idézetszöttest szövő laudáció Bertha Zoltán Napút-díjához

Van Bertha Zoltánnak egy egyre inkább a saját képére formált műfaja. Amivel a magyar irodalom patrióta szellemű alkotásairól megszerzett tudását is a maga képére formálja. Szinte műalkotássá nemesítve adva tovább mindazt, amit a leírt sorokban a magáénak érez. S amit maga által megidézve is, maga is a magyar megmaradás szolgálatába helyez.

Ahogy Nagy László írta csodálatos versében: lehet káromkodásból katedrális építeni. Bertha Zoltán szintetizáló erejű, legújabbán született tanulmányai pedig azt bizonyítják: lehet az idézetek szövegbe szövéséből olyan szöttest készíteni, ami hét világra szól. Természetesen, a szerves műveltség adta tudás jegyében: a magyar lélek metafizikai teljességének elérését értve a hét világ és a hétérendbéli út fogalma alatt.

Napút-díjat kapni ugyanis annyi, mint hét világra szóló. Hét határon túl lenni pedig a magyar őshagyományban annak varázslatos kifejezése, hogy valaki ismeri a nyitlatlanul nyíló aranykapukat – és át tud bújni rajtuk.

Átjutva a dimenziókapukon. Ahogy a mesékben a naphéroszok is teszik. Magukra kozmikus arányokat öltve.

Földközelen és csillagközelen járva. Ahogy Bertha Zoltán – laudációm vezérlő gondolatait kiváltó – legutóbbi nagy tanulmányai tanúsítják.

Mert szent ez a föld – ahogy azt a Néző – Pont kulturális folyóirat 2020-ban megjelent 100. mellékfüzetében olvasható Bertha Zoltán-tanulmány üzeni, miközben a magyar föld lírai metaforáját és metafizikáját kortárs költők verseit alapul véve is kibontja.

S mert nemzet él a csillagokban – ahogy azt a Napút folyóirat szintén 2020-as első, Mi magunk című tematikus számában közölte Bertha

Zoltán-tanulmány címe mondja, mi több: hirdeti – a hirdetés szónak nyilván a legnemesebb értelmében.

Ég és Föld. Ezek azok a keretek, ahol Bertha Zoltán irodalmi értékeket szintetizáló tudása jelenleg jár.

Idézetek egész tengerét hullámoztatja, s erre, ha csak a formára figyelünk, akár azt is mondhatnák, hogy a posztmodern intertextualitás eszmeiségét veszi alapul – ha történetesen a posztmodern lényege nem az iróniakultusz lenne, a patrióta elkötelezettségű irodalom hozzánk sokkal közelebb álló pátoszkultuszával szemben.

Azonban ne csak a formára, hanem a lélekre is figyeljünk ezekben a tanulmányokban. Arra, ahogy ezek az idézetek, s az ezeket az idézeteket magukhoz szólító irodalomtörténeti felismerések és fejtegetések: lélektől lélekig érnek. Ha az a lélek persze a magyar lélekből lelkedző lélek.

Az Ég és a Föld kegyelmébe ajánlott Bertha Zoltán-idézéseket mivel lehetne hát másként ünnepelni, mint a hozzá – a kiváló festő édesapa szellemi öröksége miatt is közel álló – szerves műveltség kereteit felhasználva?

Fogadjuk hát el ennek az ünnepnek a keretét az Eget és Földet, mert vele teljes nézetazonossággal vallhatjuk: szent ez a föld, s nemzet él a csillagokban.

S ha ezt megtettük, fogadjuk el azt, hogy őseink örökségének jegyében ezt nem lehet másnak tekintenünk, mint az Ég és Föld Menyegzőjének. Egy örök magyar ünnepnek, amelyet a népmeséink végén rendre visszatérő lakodalmak is megidéznek.

Elfogadva azt, hogy Bertha Zoltán mostanában már ott jár a kutatásaival, ahol a számára utat mutató magyarságeszmény is jár. Égen és Földön. Hét határon túl. S még a túlonnan is túl.

S ha már lakodalom, akkor lakjunk lakodalmat. S ha már úgyis lakva ismerjük meg egymást, lakjuk be magunkat Bertha Zoltán Eget és Földet idéző sorainak magyar léptékű otthonosságába.

Legyen hát akkor ez a laudáció úgy ajándék, ahogy ősi lakodalmakat lakva ajándékozhatunk. Három tételben. Előbb a Föld erejét megidézve – ahogy Bertha Zoltán idézetszöttesei is továbbszövik ezt az érzést. Aztán az Ég erejét megidézve. Aztán az Ég és a Föld Menyegzőjének lakodalmát lakva – úgy, hogy ezen az égig érő úton végül már mi magunk legyünk a létra.

I. tétel: Szent ez a föld – ajándék Bertha Zoltánnak, abból szemezgetve, amit ő nekünk ajándékoz

Itt is lakva ismerjük meg egymást. A szent földön – a saját hazánkban.

Ahol „a föld megtart és elenged. A föld odaköt és elküld, átölel vagy szárnyakra bocsát, átszellemített erőt ad, s majd visszahív. Kitarul, mint a mag és betakar, mint a hó. A föld megszül, és talán feloldozva magába fogad; mert élet és halál személyszerű, emberalkatú foglalat” – fogalmazza meg szívhez és földhöz szóló gondolatait Bertha Zoltán a Néző – Pont mellékfüzetében. Utat mutatva ezzel magának is, nekünk is azon a hétrendbéli úton, ahol „megnyílik a föld szüléskor. [...] // A vajúdasban kitágul a völgy, / az erős medencecsont” (Serfőző Simon: Vajúdas).

Ahol Bertha Zoltán Reményiket idézve is felismerteti velünk, a saját földünk annyira a személyes kincsünk, hogy megszemélyesítve is hozzá fordulhatunk: „Alkonybanyúló, fekete szántás, / Őstelevény Te, szomorú barázdás, / Ki rejted, őrzöd a jövő életet: / Szenteltessék meg, Föld, a Te neved” (Reményik Sándor: Föld).

Ahol Bertha Zoltán Oláh Jánost idézve arra is ráeszméltet minket, hogy az anyaföld, a földanya, a szülőtáj, a megszentelt matéria porát hordozzuk, és annak porává leszünk: „Megtér / szó a szóhoz, por a porhoz, / elemészt a föld, / nemcsak hordoz” (Oláh János: Vitorla vagy).

Ahol Bertha Zoltán Csoóri Sándort idézve segít ráeszmélni nekünk arra is, hogy a föld és a

föld hatalma titokzatos, varázslatos, az emlékezés és a jövősejtelek szubjektivitásával örökké áthatott létminőség: „itt, földközelen, / még az emlékezet is hatalmasabb. // De jó, hogy lent maradtam: / az életem itt el nem avulhat soha, / szeret engem a por, a földi árnyék, / a hant húsében zenélő bogár” (Csoóri Sándor: Földközelen).

II. tétel: Nemzet a csillagokban – ajándék Bertha Zoltánnak, ismét abból szemezgetve, amit ő nekünk ajándékoz

Mert itt is lakva ismerjük meg egymást. Az égi hazában – ami mindig ott él fölöttünk a magasban.

Ahová a magyarságnak mindig van átjárása, mert a csillagok mindig utat mutatnak számára – veszi alapul Bertha Zoltán a magyarság nemzetudatának, fölerősítendő identitásérzetének a spirituális, értékszemléleti, metafizikai távlatait is, idézve Ady patriotizmusról szóló egyik írását: „A magyarság szükség és érték az emberiség s az emberiség csillagokhoz vezető útja számára” (Ady Endre: Vallomás a patriotizmusról).

S mindezzel számot vetve: a megmaradás záloga a helytállás; mindig és mindenütt, a szellem jelzőfényeitől, mi több: az égen ránk ragyogó csillagoktól vezérelve.

Csoóri Sándor Bertha Zoltán által hangsúlyosan idézett megállapítása szerint: „magyar az, aki az érdekei ellen is magyar akar maradni! A kérdés tehát nem faji, ahogyan sokan értelmezni szokták és szeretik, hanem filozófiai és erkölcsi.” Hol van ez a nemzet, az ilyen nemzet? – kérdezik gúnyosan Németh László *Apáczai*-drámájában, s a válasz is elhangzik: „a csillagokban”. S valóban. Ha már máshol nem is: ott mindenképp – hívja fel a figyelmet Bertha Zoltán.

III. tétel: Ég és Föld Menyegzője – ajándék Bertha Zoltánnak, megint csak abból szemezgetve, amit ő nekünk ajándékoz

Ha lakva – mi több: égi lakodalmat lakva – ismerjük meg egymást: egyszerre fájdalmas és lélekemelő saját szülőföldünk tudatára ébredni. Ez a fájdalom és ez a lelki felemelkedés azon-

ban mindig köt és összeköt – hívja fel a figyelmet Bertha Zoltán, utalva arra, hogy ez köt össze a bennünk és a fölöttünk lakozó örök értékekkel. Jókai Anna szép szavával: „föld és ég között kapaszkodóban”.

Hogy égi menyegzőkön lakodalmat lakva is evidenciává szilárduljon Reményik igazsága: „Magyarok voltak Magyarország nélkül, / Magyarok vannak Magyarország nélkül, / Magyarok lesznek Magyarország nélkül. / Mert az országnál mélyebb a magyarság, / Mert test az ország és lélek a nép”.

Ha viszont igaz Reményik igazsága, akkor ez egyben azt jelenti, hogy igaz a Tompa László-vers üzenete is: „Ég és föld közt végtelenhez végtelent fűz a kötél” (Tompa László: Ég és föld közt).

Mert ha a test az ország és a lélek a nép, akkor arra is magától értetődően utalhatunk, hogy a magyar őshagyomány szerint a lélek révülés közben bármikor utazni indulhat. S a lélek útja a táltoshit szerint mindig a magasba – a hét magas égbe vezet.

S ha már a magyar lakodalmat lakva a föld és az ég között van kapaszkodóban, akkor Weöres klasszikussá nemesedő sorai is újult erővel üzennek nekünk: „Alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra” (Weöres Sándor: A teljesség felé).

Ilyen az az ünnepi kép is, amit Bertha Zoltán Vitéz Ferencet idézve fest elénk: „összeöleljük a földdel az eget – / mint a templomok húsvét vasárnapon” (Vitéz Ferenc: Jegenyék dala).

S ilyen az az ünnepi kép is, amit Bertha Zoltán Bata Jánost idézve tár elénk: „Hazánk az ég, és hazánk / a föld, ott, ahol e kettő egybeér – égbe a föld / és földbe az ég” (Bata János: Istenről, hazáról, szerelemről).

Ez már az Ég és a Föld Menyegzőjének szinte megzabolázhatatlan, tombolóan gyönyörű szakasza: ahol úgy állunk bele az áldomás ün-

nepébe, ahogy beleáll az ünnep örömtől kozmikus felfordulásában égbe a föld és földbe az ég.

Hogy a lakodalom meglakása után, az ünnep múltán már azzal az ősi bölcsességgel vessük bele magunkat az ítéletre váró mindennapokba, amit Bertha Zoltán Oláh János „igézetes tájrajzait” idézve ajánl a figyelmünkbe. Már magával a mágikus költői realizmus esztétikumával feltöltkezve: „Alattam a föld, / fölöttem az ég, / mintha ugyanegy ítéletre várnánk” (Oláh János: Öreg gyümölcsös).

Igen. Ugyanegy ítéletre várunk, ha alattunk a magyar föld s fölöttünk a magyar ég.

Egy mélységesen igazságos ítélet pedig ezennel már megszületett: Bertha Zoltán a Napút-díj viselésére érdemesített.

„A szélességet az ég derekán keresztül méltán nevezhetjük tehát Napútnak” – írta Fazekas Mihály, Bertha Zoltán Debrecenjének szülötte.

Azt a szellemi tágasságot is méltán nevezhetjük hát a Napút-díjasok sajátjának, amelyet Bertha Zoltán a magáénak érezhet.

Most éppen a díja tiszteletére velünk együtt egy lakodalmat is meglakva. Az Ég és a Föld Menyegzőjét is magunkhoz szólítva.

Szólítsuk hát magunkhoz sokszor még őt, Bertha Zoltánt is. Az ő kiváló tanulmányainak veretes sorait csakúgy, mint azokat a jeles szerzőket, akiket ő a figyelmével kitüntet.

Mert Bertha Zoltán érdeklődése igenis kitűnő.

Hiszen ne tagadjuk: mi, akik a magyar megmaradásakarát szöszlőinak szegődtünk, mindig ugyanegy ítéletre várunk.

Nem tehetvén mást, mint amit a Bertha Zoltán által szintén megidézett Ferenczes István lírai énje is kinyilvánít. Arról szólva, hogyan is vagyunk mi az Ég és a Föld Menyegzőjéről megtérvén, s nem mondhatván mást, mint hogy: „Föld és ég között karom kitárom, / Előtted lengek árván, Istenem” (Ferenczes István: Gozorú).